

การเกษตรนั้นสำคัญไฉน

ระพี สาคริก

บทนำ

ฉันยังจำได้ดีว่า ครั้งหนึ่งเมื่อประมาณ 10 กว่าปีที่ผ่านมามีเห็นจะได้ ประเทศไทยได้รับการยกย่องจากอิทธิพลฝรั่งว่า เป็นประเทศอุตสาหกรรมยุคใหม่ ถ้าคนไทยส่วนใหญ่ไม่เอาแต่มุ่งเดินตามกระแสซึ่งคนชาติอื่นสร้างขึ้นมาก็ น่าจะมองย้อนกลับไปค้นหาความจริงจากกลุ่มบุคคลผู้สร้างกระแสว่า สร้างมันขึ้นมาเพื่อประโยชน์อะไร

แต่ธรรมชาติที่อยู่ในรากฐานจิตใจคนไทยส่วนมาก หากใครยกย่องเข้าหน่อย ก็มักหลงตนลืมหืมตาขึ้น จึงทำให้รู้สึกภูมิใจจนกระทั่งตกเป็นเหยื่อเศรษฐกิจคนต่างชาติ ในขณะที่สิ่งต่างๆ ซึ่งเราไม่ได้คิดสร้างมันขึ้นมาจากรากฐานตนเองอย่างอิสระ ได้ถูกส่งเข้ามาขายกว้างขวางมากขึ้น

กล่าวมาถึงตรงนี้ ทำให้ฉันนึกถึงร้อยกรองบทหนึ่ง ซึ่งผู้อาวุโสในอดีตเคยลิขิตไว้ว่า

ใครมาเป็นเจ้า	เข้าครอง
คงจะต้องบังคับ	ขับไส
เคี้ยวเชี้ยเย็นคำ	กรำไป
ตามวิสัยเชิงเช่น	ผู้เป็นนาย
ลือจะเห็นแก่หน้า	ค่าชื่อ
จะนับถือพงศ์พันธุ์	นั้นอย่าหมาย
คงจะต้องเหน้อยยาก	ลำบากกาย
ไหนจะอายุ	ทั่วทั้งโลก

ร้อยกรองบทนี้ มีคติสอนใจให้รู้ความจริงที่อยู่ในรากฐานคนต่างถิ่นได้ว่า น้อยคนนักที่จะมีความรักความจริงใจต่อคนท้องถิ่น เราคงตำหนิเขาไม่ได้ ทั้งนี้และทั้งนั้น เนื่องจากเป็นธรรมชาติของมนุษย์โดยทั่วไป

เหตุผลจึงควรอยู่ที่ว่า ตัวเราเองไม่ควรหลงเชื่อคน

ถิ่นอื่น ยิ่งเป็นผู้ซึ่งอยู่บนพื้นฐานการคิดค้าขายด้วยแล้ว ฟังควรรระมัดระวังให้หนัก

ดังนั้น การดำรงอยู่อย่างรู้ความจริงจากใจตนเอง อีกทั้งรักษาไว้ให้มั่นคงอยู่ได้โดยไม่ประมาท ย่อมทำให้ชีวิตไม่เสียเปรียบผู้อื่น นอกจากนั้น ผู้ที่มีรากฐานมั่นคงอยู่ได้ ย่อมมีจิตสำนึกกับผิตชอบต่อสังคม จึงไม่คิดเอาเปรียบผู้อื่นด้วยเช่นกัน

จากผลที่ประเทศซึ่งมีอิทธิพลทางเศรษฐกิจเหนือกว่า ได้หวนกลับมาใช้กลอุบายให้การยกย่อง เพียงด้วยการใช้ชั้นเชิงโฆษณาประชาสัมพันธ์ แทนการปฏิบัติจริงให้เป็นที่มั่นใจได้ แต่ธรรมชาติซึ่งอยู่ในรากฐานจิตใจคนไทยส่วนมาก ขาดการพึ่งตนเองอยู่แล้วจึงขาดการรู้เท่าทัน ดังนั้น หากใครยกย่องเข้าหน่อย ก็มักหลงตนลืมหืมตาขึ้น

ช่วงหลังๆ เหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น ดูจะมีผลทำให้แนวโน้มเปลี่ยนแปลงเป็นไปอย่างรวดเร็ว จึงทำให้สังคมไทยจำต้องสูญเสียเศรษฐกิจหนักมากยิ่งขึ้น

จนในที่สุดทำให้คนไทยส่วนหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มบุคคลซึ่งยังคงรักษารากฐานความรักพื้นดินถิ่นเกิดไว้ได้ เริ่มรู้เท่าทัน จึงหวนกลับมาสนใจมุ่งเน้นพัฒนาการเกษตรในระดับพื้นดิน เพื่อหวังฟื้นฟูความเป็นไทยแก่ตนเอง อีกทั้งเริ่มคิดรักษาคุณค่าชีวิต รวมถึงผืนแผ่นดินซึ่งทำหน้าที่รองรับชีวิตคนท้องถิ่นมาตั้งแต่บรรพบุรุษให้มั่นคงอยู่ได้

แม้ยังเกิดขึ้นเป็นส่วนน้อย

จึงเริ่มนำความคิดเกี่ยวกับ**เกษตรยั่งยืน**และ**เกษตรพอเพียง**มาเน้นความสำคัญ อีกทั้งมุ่งทิศทางไปยังสังคมระดับล่างซึ่งถือเป็นพื้นฐานตัวเองและสังคม เพื่อให้เห็นผลชัดเจนยิ่งขึ้น

ธรรมชาติที่อยู่ในใจฉันเท่าที่ผ่านพ้นมาแล้ว อาจกล่าวได้ว่า หากมีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้น ไม่ว่าจะเรื่องเล็กเรื่องใหญ่ ตนนักทวนกลับไปมองสู่ออดีตเพื่อค้นหาความจริงจากใจตัวเองมาตลอด

ดังนั้น ผลกระทบจากภาพรวมเท่าที่กล่าวมาแล้ว ทำให้ฉันทวนกลับไปพิจารณาค้นหาความจริงจากอดีตซึ่งลงรากฝังลึกอยู่ในใจ โดยตั้งคำถาม ถามตัวเองว่า **การเกษตรคืออะไร? และทำไมวิถีชีวิตฉันจึงเข้ามาอยู่ในบรรยากาศการจัดการเกษตร ทั้งๆ ที่ใจไม่คิดอยากจะเข้า อีกทั้งคิดรำวากับเรื่องนี้ แม้เรื่องอื่นใดทั้งนั้น จนถึงทุกวันนี้**

ค้นหาความจริงจากใจ

ชีวิตฉันตั้งแต่เล็กแต่น้อย รักอิสระภาพภายในจิตใจตนเองอย่างที่สุด ดังนั้นขณะที่คิดทำอะไรก็ตาม ตนมักไม่ยอมตามกันใครทั้งนั้น บางครั้งก็รู้สึกว่าคุณแรงกดดันจากผู้ใหญ่ให้ทำอย่างนั้นอย่างนี้ แต่ฉันกลับทำในสิ่งซึ่งตนต้องการทำ โดยปิดปากไม่พูดโต้แย้งอะไรทั้งสิ้น

จากอิสระภาพที่อยู่ในจิตใจตนเองซึ่งฝังลึกอย่างที่สุดมาตั้งแต่ยังเป็นเด็ก ทำให้ฉันไม่ยอมขอเงินและวัตถุจากใครเพื่อนำมาใช้ทำอะไรต่อมิอะไรตามที่ตัวเองต้องการจะทำ แม้คิดขอจากผู้ใหญ่ในบ้าน หากสู้กับใจตนเองโดยที่รู้สึกภูมิใจอยู่ตลอดเวลา แม้ใครจะพูดทำให้เกิดความรู้สึกขัดแย้งกับฉัน ตัวเองก็ไม่ได้แสดงการโต้แย้งอะไรให้คนอื่นรู้สึก

ฉันมองหาช่องทางจากทุกสิ่งทุกอย่างที่เปิดโอกาสให้ตนเองไปคลุกคลีอยู่กับพื้นดินอย่างมีความสุข ซึ่งส่วนใหญ่แล้ว มักสะท้อนแนวโน้มให้ทุกคนรู้สึกว่า ถ้ามองมายังฉันครั้งใดมักมีหลายคนรู้สึกว่า แต่งตัวสกปรก คงเป็นเพราะคนเหล่านั้นทำตัวหิบบิโหยงร่วมด้วย

ไวยาเมว่างจากการเรียนมักพบว่า ฉันเอาเวลาส่วนใหญ่มาใช้เพาะปลูกและบำรุงรักษาต้นไม้ทุกชนิดซึ่งพบได้ในบริเวณบ้าน โดยไม่คำนึงถึงแสงแดดที่ร้อนแรงหรือสายฝนซึ่งกระหน่ำลงมาอย่างหนัก นอกจากนั้นยังนำลูกไก่ลูกเป็ดเล็กๆ มาเลี้ยงด้วยความรักอย่างฝังจิตฝังใจ แม้ว่ามันจะเป็นบ้างตายบ้าง โดยที่ไม่สนใจว่าใครอื่นแม้กระทั่งพ่อแม่จะทำอะไรที่ไหนก็ตาม

ช่วงนั้นฉันไม่เคยได้ยินใครพูดคำว่า**การเกษตร**แม้แต่น้อย ตนจึงไม่รู้จริงๆ ว่าการเกษตรหมายถึงอะไร ต่อมาช่วงหลังๆ อาจได้ยินคำนี้บ้างแต่ก็ไม่บ่อยนัก และตนก็ไม่รู้สึกสนใจกับคำพูดมากนัก โดยที่รู้สึก**ว่า คำพูดก็คือคำพูด ถ้าไม่รู้สึกรู้ว่าพูดออกมาจากใจจริง**

ช่วงนั้นคงได้ยินผู้มีอันจะกินที่อยู่บ้านข้างเคียงพูดกันเป็นช่วงๆ **ว่าจะไปเก็บค่าเช่านา** บางครั้งก็ทราบว่ามีคนนัดแนะกันออกไปเที่ยวท่องไร่ท้องนาเพื่อหวังเก็บค่าเช่าและหาความเพลิดเพลิน

นอกจากนั้นยังพบว่า มีคนจากครอบครัวซึ่งเช่าที่ทำนาเข้ามาเยี่ยมและนำค่าเช่านามาส่ง อีกทั้งนำพืชผลเล็กๆ น้อยๆ ติดมือมาฝากเจ้าของที่ดินด้วย

ช่วงนั้นฉันได้แต่มีจินตนาการวาดภาพต่างๆ ออกมาจากใจตัวเอง ในขณะที่ตนยังเป็นเด็ก เสมือนสะท้อนความอยากรู้อยากเห็น รวมทั้งความใฝ่ฝันของเด็กคนหนึ่งซึ่งกำลังมีไฟแรง ทั้งสมอ่งที่ไม่เคยหยุดนิ่ง ร่วมกับการคิดทำทุกสิ่งทุกอย่าง จากสิ่งซึ่งพบเห็นและสัมผัสได้ในบริเวณใกล้ตัวใกล้ใจอยู่ตลอด โดยไม่คิดเลยว่าสภาพดังกล่าว มันจะมาได้จนถึงขณะนี้ อีกทั้งชัดเจนยิ่งขึ้นด้วย

นอกจากนั้น บางช่วงฉันรักที่จะออกไปเดินเล่นในบริเวณชายทุ่ง ระหว่างช่วงวันเสาร์อาทิตย์ บางครั้งจะชวนเพื่อนซึ่งมีรสนิยมคล้ายๆ กัน รวมทั้งน้องเล็กๆ ออกไปร่วมด้วย

ท่ามกลางบรรยากาศอย่างนั้น คงมีคนรอบข้างจำนวนมากไม่สนใจที่จะรู้ว่า ภายในจิตวิญญาณของเด็กคนนี้มีจินตนาการและความรู้สึกนึกคิดอย่างไร กับการที่ตนออกไปสัมผัสสภาพเหล่านั้น

สำหรับตัวฉันเอง แม้ไม่บอกใคร แต่ก็บอกใจตัว

เองอยู่ตลอดเวลาว่า ทุกสิ่งทุกอย่างที่พบเห็นอยู่บนพื้นดิน และในน้ำรวมทั้งบนท้องฟ้า เป็นสิ่งมีชีวิตชีวทำให้รู้สึก ทำหายที่จะนำมาคิด จากจุดเหล่านี้ นอกจากนั้นยังเกิดจินตนาการที่จะนำไปสู่นาคต จากรากฐานความรู้สึกของการปฏิบัติให้เป็นความจริงขึ้นมาได้ บนพื้นฐานความรู้สึก ทำหายมาตลอด

ทำอะไรทำจริง

ผู้ที่มีวิญญาณความรักอยู่ในรากฐานจิตใจจริง ย่อมมีจินตนาการอยู่บนพื้นฐานความใฝ่ฝัน ควรจะมีแนวโน้มทำอะไรทำจริงอย่างเป็นธรรมชาติ

ดังนั้นแม้ช่วงที่ฉันเรียนอยู่ชั้นมัธยมปลาย ตัวเองใฝ่ฝันที่จะนำเอาสิ่งซึ่งพบได้ในชั้นเรียนออกมาใช้ประโยชน์ จากรากฐานความคิดที่อิสระ โดยไม่เอาจิตใจไปมุ่งอย่างอื่น อันจะมีผลทำให้เกิดการแตกสลาย

แม้การเรียนในชั้น ฉันยังไม่คิดจะขึ้นไปสู่ชั้นสูง แต่มุ่งกลับมาสนใจคิดหาข้อมูลความรู้ซึ่งมีอยู่แล้วในระดับนั้น เพื่อนำมาใช้เป็นเครื่องมือประดิษฐ์สิ่งต่างๆ มากกว่าทำให้รู้ความจริงว่าการเรียนเพื่อหาความรู้กับการเรียนเพื่อต้องการขึ้นชั้นเป็นคนละด้านกัน

จากเหตุซึ่งฝังลึกอยู่ในรากฐานจิตใจดังกล่าว มาถึงช่วงมัธยมปลาย ทั้งๆ ที่ตัวเองสอบภาคปลายผ่านด้วยคะแนนในระดับสูง ทำให้ทั้งครูและเพื่อนกล่าวว่า **ฉันเป็นคนเรียนเก่ง** แต่ตัวเองกลับไม่คิดจะก้าวไปสู่มหาวิทยาลัย หากยังคงเรียนซ้ำชั้นต่อมาอีก 3 ปีเต็มๆ

คนทั่วไปมองเห็นว่าฉันเรียนซ้ำชั้นเดิม แต่สำหรับตัวฉันเอง ถ้าจะถามใจ ก็คงตอบว่า **เปล่าเลยฉันไม่ได้เรียนซ้ำ** ถ้าไม่มองที่ตัวเลขซึ่งนำมาใช้บอกชั้นเรียนเท่านั้นเนื่องจากรากฐานจิตใจฉันอิสระเต็มที่อยู่แล้ว จึงคิดอยู่ในใจว่า **ตัวเลขบอกชั้นเรียนก็คือตัวเลข** แต่ความรู้ที่แท้จริงมันอยู่ในใจเรา ซึ่งเป็นคนละด้านกันอย่างเห็นได้ชัดเจนมาก

วิถีชีวิตที่เข้าเรียนในสถาบันการศึกษาเกษตร อย่างเป็นธรรมชาติ

ช่วงนั้น ฉันเองก็ยังไม่รู้ว่าความหมายของเกษตรคืออะไร คงรู้อย่างเดียวว่าวิญญาณตัวเองรักพื้นดินอย่างที่สุด ดังนั้นจึงพบความจริงว่า ช่วงไหนที่ลงไปทำงานอยู่กับพื้นดิน แม้ปลูกต้นไม้อะไรก็ได้ แต่มันทำให้ฉันทำงานชนิดที่อาจกล่าวได้ว่า **ลืมนวันลืมนคืน** เอาทีเดียว ตนไม่สนใจกระทั่งการกินการนอน แม้เรื่องเครื่องแต่งตัว ซึ่งใครๆ อาจรู้สึกว่าจะมุกขมอมแต่ไหนก็คงเป็นเรื่องของเขา

มันทำให้รู้ความจริงจากใจของตนเองได้ว่า แท้จริงแล้วฉันใช้โอกาสนำต้นไม้และสัตว์เลี้ยงเป็นเครื่องมือสื่อความรัก จากวิญญาณตัวเองไปสู่พื้นดิน น่าจะเป็นคำตอบที่ชัดเจนมาก

มีอีกอย่างหนึ่งคือ ใครเข้ามาหา ฉันจะแสดงน้ำใจให้กับเขาทุกคน บางคนก็รู้จักมาก่อน บางคนที่ไม่รู้จักกันมาก่อนก็มี จนกระทั่งเข้าไปอยู่ในสายตาของผู้ใหญ่ ทำให้ถูกตักเตือน แต่ในใจฉันกลับคิดโดยไม่ได้พูดออกมาว่า **ทำไมต้องไปรังเกียจคนนั้นคนนี้** เราควรจะมีความสุขกับทุกคนที่เข้ามาหามากกว่า

บางครั้งก็มีคนเข้ามาหลอกเอาสิ่งซึ่งฉันรักและสนใจมากที่สุดไป เพราะขอยืมไปแล้วไม่หวนกลับมาคืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิ่งซึ่งเก็บหอมรอมริบ เงินซึ่งตนหามาได้จากการเก็บสิ่งที่คนอื่นโยนทิ้งแล้วไปขาย เพื่อรวบรวมเงินทองไว้ที่ละเล็กละน้อย จนกระทั่งสามารถซื้อหาสิ่งซึ่งตนต้องการ ภายใต้กระแสความใฝ่ฝันสำหรับนำมาใช้สร้างสิ่งต่างๆ จากจินตนาการของตัวเอง ทั้งๆ ที่บุคคลนั้น ฉันไม่เคยรู้จักเขามาก่อน

บทเรียนครั้งนั้น คงต้องหวนกลับมาโทษตัวเองว่าเป็นคนใจง่าย หรือใจดีเกินเหตุ ซึ่งคนลักษณะนี้ มักถูกหลอกได้ง่าย แต่มันก็เป็นบทเรียนที่ช่วยสอนตัวเอง ให้รู้ทันคนอื่นมากขึ้น

รากฐานความเป็นตัวของตัวเองซึ่งฉันมีอยู่ มันแข็งแกร่งมากจนกระทั่งทำให้ไม่คิดสนใจสิ่งที่อยู่นอกตัวเอง ซึ่งผ่านเข้ามาสู่วิถีชีวิตประจำวันมากนัก

แม้เพื่อนที่เรียนอยู่ในชั้นเดียวกันมาลาถึงบ้านโดยที่บอกว่า **เขาจะไปเรียนเกษตรแม่โจ้** มันผ่านเข้าหุ้ช้ายออกหุ้ชว โดยที่ตัวเองยังคงมุ่งมันทำงานอะไรก็ได้ที่อยู่ใกล้ตัว ซึ่งให้โอกาสชีวิตลงไปอยู่กับพื้นดินอย่างมีความสุข

จนกระทั่งอยู่มาวันหนึ่งเกิดเหตุการณ์ซึ่งอาจกล่าวว่าเป็น **คืออุบัติเหตุบนท้องถนน** ตรงนั้นที่มันกำหนดให้ชีวิตฉันต้องเข้าไปเรียนเกษตร ซึ่งทำให้ตัวเองมีโอกาสใช้ชีวิตสัมผัสพื้นดินอย่างใกล้ชิด จึงยังมีความสุขอยู่กับบรรยากาศของ **บรรยากาศท้องไร่ท้องนาและป่าเขาลำเนาไพร แม้เพลิดเพลินใจกับการขี่ควายยามเย็น**

ส่วนในยามค่ำคืน ฉันใช้ชีวิตอยู่ท่ามกลางแสงเทียนบ้าง แสงตะเกียงรั้วบ้าง บางคืนมีพระจันทร์ส่องสว่าง ฉันรักที่จะออกมา **นั่งเล่นชายทุ่ง เล่นดนตรีบ้าง สร้างจินตนาการที่มีความไม่ฝันคิดจะทำอะไรต่อมีอะไรให้บังเกิดความสุขสงบไปในอนาคตบ้าง จนไม่คิดจะกลับบ้าน** เพราะเมื่อกรุงเทพรอบๆ จนกระทั่งเวลาผ่านไปผ่านมกร่วมเดือน ทางบ้านต้องโทรเลขเรียกตัวกลับ

ช่วงซึ่งใช้ชีวิตเรียนอยู่ที่นั่น เวลากลางวัน ถึงฤดูไถนาที่ล้งไถนา บางช่วงไม่มีไถใช้จอบพื้นดินก็ยังได้ อย่างที่บางคนพูดว่าใจถึงเสียอย่าง ถึงช่วงเกี่ยวข้าวฉันก็ลงทำงานเกี่ยวข้าวและหาบฟ่อนข้าวมาไว้ที่ลานนวด และทำลานนวดข้าวด้วยตัวเอง ร่วมกับเพื่อนๆ ตั้งแต่ยามเช้าจรู

ในยามค่ำคืนหากเดือนมืด จะจุดตะเกียงเจ้าพายนวดข้าวร่วมกับเพื่อนๆ จนกระทั่งบางครั้งถึงสองยามตีหนึ่ง จึงแบกกระสอบข้าวเปลือกเข้าไปเก็บในยุ้งเสร็จเรียบร้อย

ฉันมีเรื่องน่าสนใจอยู่อย่างหนึ่ง ซึ่งช่วงนั้น หลังจากผ่านงานในสภาพดังกล่าวมาแล้ว ฉันเริ่มได้ยินเสียงเพื่อนหลายต่อหลายคนพูดขึ้นมาลอยๆ ว่า **กูเป็นหนักก็ยังไม่ขอบินผ่านมาที่นี้อีก** แต่ฉันฟังแล้วกลับนิ่งเงียบ คงรู้อยู่ในใจแต่เพียงอย่างเดียวว่า **มันช่างมีความสุขเสียนี้กระไร** นอกจากนั้นยังมองไกลออกไปอีกว่า ถ้าชีวิตพ้นออกไปจากตรงนี้แล้ว **วันหนึ่งจะต้องหาโอกาสหวนกลับมาเพื่ออยู่ที่นี้ อีกให้ได้**

ฉันเก็บความรู้สึกดังกล่าวแล้ว เอาไว้ในใจตลอดมาเป็นปีๆ นอกจากนั้นยังมีนิสัยสำรวจตัวเองอย่าง

สม่ำเสมอร่วมด้วย จึงรู้ว่า **ความรู้สึกดังกล่าวมันไม่ได้หายไปไหนเลย จนกระทั่งถึงบัดนี้**

ถ้าจะเล่าต่อไปอีกคงยืดยาวมาก เพราะฉะนั้น ผู้ที่สนใจเรื่องนี้ขอให้จับประเด็นหลักๆ เข้าไว้ก็พอ

อย่างไรก็ตาม แม้ชีวิตจะต้องจากตรงนั้นมา แต่ภายในวิญญาณฉันเองยังทำให้รู้สึกว่ามันวันยังมั่นคงแข็งแรงยิ่งขึ้น แต่ตัวเองก็ไม่ระบายสิ่งนี้ออกมาให้ใครรู้ หากชีวิตจากตรงนั้นมาจำต้องเข้าไปอยู่ในจุดอื่นใดก็ตาม ฉันสามารถทำได้ทุกอย่าง **แต่สิ่งซึ่งฝังลึกอยู่ในหัวใจตัวเองไม่เคยแปรผันไปไหนเลย** หากกลับมีความเข้มข้นมากขึ้น

เพราะธรรมชาติที่อยู่ในใจฉันเป็นคนพูดน้อยและยิ้มได้กับทุกเรื่องนี่เอง ฉันจึงไม่ระบายความในใจออกมากับใคร นอกจากการนำปฏิบัติซึ่งผู้รู้ใจกันจริงๆ เท่านั้น ที่สามารถรู้ได้ ซึ่งก็คงทำได้ไม่ถนัดนัก หลายคนที่มีมองมาจากภายนอกจึงรู้สึกว่าฉันเป็นคนใจดีกับทุกคน มีแต่ยิ้มแย้มแจ่มใสอยู่เสมอ

แต่คนระดับบนๆ บางคนในขณะนั้น อาจมองว่าฉันเป็นคนหัวแข็งบ้าง อวดดีบ้าง ซึ่งฉันไม่นำมาใส่ใจ เพราะรู้ว่ามันเป็นเรื่องธรรมชาติของคนเหล่านั้นเอง

ชีวิตผ่านพ้นมาเป็นช่วงๆ แม้เปลี่ยนองค์กรการทำงาน ก็มีหลายครั้งหลายแห่ง แต่ละแห่งมีแต่คนอื่นเอาฉันไปทิ้งนั้น โดยที่ตัวเองไม่เคยวิ่งเต้นไปหาใครที่ไหน เนื่องจาก **รู้อยู่ในใจว่า อยู่ที่ไหนทำอะไรได้ทั้งนั้น แต่ความจริงซึ่งอยู่ในหัวใจตนเอง ต้องรักษาไว้อย่างสุดชีวิต**

วิถีชีวิตฉัน ก้าวขึ้นไปดำรงตำแหน่งอธิการบดีมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ นอกจากนั้นยังไปเป็นรัฐมนตรีบริหารงานกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ แต่ตนก็มักใช้โอกาสส่งมาคลุกคลีอยู่กับชีวิตเพื่อนมนุษย์ในระดับพื้นดินอย่างมีความสุขเสมอๆ

ฉันขออนุญาตเปิดเผยความจริงจากใจตัวเองว่า ฉันไม่เคยคิดอยากจะขึ้นไปเป็นอะไรทั้งนั้น อย่างที่คนแต่ก่อนพูดว่า **ใจอยู่ตรงไหนขอให้ทำอยู่ตรงนั้นอย่างดีที่สุดเถอะ** ถึงเวลาคนอื่นเข้ามาเลือกเอาไปเอง

กระนั้นฉันก็ยังไม่ว่าเวลามันคืออะไร และมีตัวตนอยู่ที่ไหน เพราะวิญญาณตัวเองมีแต่มุ่งมั่นทำงานลงสู่

พื้นดินทำให้มีผลขยายขอบข่ายกว้างออกไปเองอย่างเป็นธรรมชาติ ซึ่งฉันมั่นใจวิถีทางดังกล่าวอย่างที่สุด โดยที่รู้อยู่ในใจว่า มันเป็นวิถีทางซึ่งนำไปสู่ความสุขอันถือเป็นเป้าหมายสำคัญที่สุดในชีวิต

หากมองเห็นอีกด้านหนึ่งจะรู้ว่า ฉันเองมีแต่การตัดสินใจถอนตัวออกมาจากพันธนาการต่างๆ อย่างเป็นขั้นเป็นตอน อันถือเป็นธรรมชาติของตนมาตลอดชีวิต คงมีแต่คนหลายต่อหลายคนพยายามรั้งเอาไว้ แต่ในที่สุดก็รั้งไม่อยู่ จากด้านที่กล่าวไปแล้ว หากทวนกลับมามองอีกด้านหนึ่งคงพบความจริงได้ว่า เพราะฉันมีความเป็นตัวของตัวเอง ซึ่งนับวันยังมีรากฐานหยั่งลงสู่พื้นดินลึกซึ่งยิ่งขึ้นเป็นลำดับ ทำให้จิตใจตนเองแกร่งกล้ามากขึ้น ดังเช่นที่คนยุคก่อนเคยปรารถกันว่า **“กัดไม่ยอมปล่อย”**

ส่วนการอุทิศตนให้กับทุกคนเพื่อการสร้างสรรค์ หากมีด้านหนึ่งอยู่แล้ว อีกด้านหนึ่งย่อมมีเป็นธรรมดา โดยไม่จำเป็นต้องแสดงออกว่า ตนจะช่วยใครต่อใคร เพียงขอให้มุ่งมั่นทำงานโดยซื่อสัตย์ต่อความจริงซึ่งอยู่ในใจตนเองเอาไว้ แล้วความมีคุณค่าร่วมกับการมีผู้คนทั้งหลายให้การยอมรับมันจะตามมาเองอย่างเป็นธรรมชาติ

งานเกษตรให้คุณค่าอะไรกับชีวิต?

เท่าที่กล่าวมาแล้วแต่เริ่มแรกจนถึงจุดนี้ หากมองช่วงเวลาของชีวิตซึ่งผ่านพ้นมาแล้วทั้งหมด คงเป็นเวลายาวนานพอสมควร

แต่เวลาเร็วหรือช้าก็คงไม่ใช่เงื่อนไขสำคัญ เพราะจุดนี้เกิดจากใจฉัน ทำให้มองเห็นได้ตั้งแต่อายุยังน้อย ส่วนการนำมากล่าว ณ ที่นี้เนื่องจากต้องการเสนอแง่คิดฝากไว้ให้ชนรุ่นหลังได้นำไปพิจารณา

ถ้าจะหยิบยกคำถามดังกล่าวมาตอบจากปาก หรือแม้การเขียนลงบนแผ่นกระดาษ ก็คงสื่อความเข้าใจถึงกันไม่ได้เต็มที่ ในเมื่อสิ่งซึ่งอยู่ในใจฉันเอง แม้จะนำมาพูดมาเขียน ก็เท่ากับเอามาแปรสภาพให้เป็นสิ่งประดิษฐ์ที่ห่างจากของจริงซึ่งอยู่ในใจตัวเองไม่ว่ามากหรือน้อย นอกจากผู้อ่านหรือผู้ฟังจะผ่านการนำปฏิบัติจากวิญญานความรักซึ่งมีอยู่

ในใจตนเองมาแล้ว ย่อมค้นหาคำตอบที่เป็นความจริงจากใจตนเองได้ไม่ยาก

สำหรับความรู้สึกจากฉัน คิดว่าการที่มีผู้เชื่อกันว่า **การเกษตรคืองานอาชีพ** ก็เช่นเดียวกับที่ชอบกล่าวกันว่า **ครูคืออาชีพ** ซึ่งฉันรับฟังแล้วรู้สึกว่ายังลงไม่ถึงรากฐานจริงจากใจของแต่ละคน

สิ่งใดก็ตาม หากลงไม่ลึกถึงความจริงซึ่งอยู่ในรากฐานจิตใจ ช่วงที่เป็นช่องว่างอยู่นั้นคงไม่มีความว่างเปล่า หากมีสิ่งซึ่งเป็นของปลอมเข้าไปแฝงอยู่ในนั้นอย่างแนบเนียน

ครั้งหนึ่ง เมื่อประมาณ 19 ปีมาแล้ว ซึ่งช่วงนั้นชีวิตฉันเองมีอายุ 65 ปี อยู่มาวันหนึ่งตนได้รับเชิญให้ไปปาฐกถาเกี่ยวกับ **ชีวิตกับการเกษตร** ผู้เข้าร่วมรับฟังส่วนใหญ่เป็นคณาธิการบริหารภายในระบบการจัดการระดับกลางๆ ของภาคเกษตร ซึ่งชีวิตผ่านการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยมาแล้วแทบทั้งสิ้น

ภายในเนื้อหาสาระมีความตอนหนึ่งซึ่งฉันกล่าวไว้ว่า **เราน่าจะมองเห็นความหมายการเกษตรว่าเป็นวัฒนธรรมมากกว่ามองเพียงแค่งานอาชีพ**

หลังจากนั้นมาไม่นาน คนส่วนหนึ่งจากผู้รับฟังในวันนั้นเข้ามาถามฉันว่า **ผมไม่เข้าใจว่าทำไมคุณพอถึงได้พูดว่าการเกษตรเป็นวัฒนธรรม?**

ประเด็นนี้ ทำให้ฉันต้องทวนกลับไปค้นหาความจริงเจาะลึกลงไปถึงสิ่งซึ่งเป็นเหตุเป็นผล ภายในกระบวนการจัดการศึกษาอย่างท้าทายมาก

หากจะถามว่าการเกษตรให้อะไรกับชีวิตคน มันคงไม่ใช่เพียงแคให้อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค และที่อยู่อาศัยเท่านั้น ยิ่งคิดข้ามไปถึงให้เงินจากการค้าขายด้วย

แต่สิ่งที่สะท้อนภาพให้เห็นเป็นความจริงอยู่ในปัจจุบัน ก็ยังคงมุ่งเน้นความสำคัญไปยังการค้าหาเงิน และยิ่งกว่านั้น ยังมุ่งข้ามความสำคัญของสิ่งซึ่งควรมีอยู่ในจิตวิญญาณตนเองก็คือ มุ่งไปขายให้ชนต่างชาติ

ทำให้มองเห็นความจริงว่า วิถีชีวิตคนไทยเปลี่ยนแปลงไปถึงขนาดนำเอาหยาดเหงื่อ รวมทั้งแรงกายแรงใจไปมอบให้กับการดำรงชีวิตคนถิ่นอื่นอย่างสุดๆ ฉันจึงรำพึงอยู่ในใจตัวเองว่า **มันเป็นไปได้ถึงขนาดนี้แล้วหรือ**

ซึ่งสิ่งดังกล่าว น่าจะหมายถึงการพัฒนาคุณค่าความเป็นคนให้กับชีวิตและวิญญาณของแต่ละคนอย่างเป็นธรรมชาติจำเป็นต้องประสพความล้มเหลวมากกว่า

การมองแต่เพียงว่า เกษตรกรรมเป็นสิ่งทำเงินทำทองให้กับความต้องการที่มีผลสนองตอบชีวิต แม้การให้ปัจจัยสี่แก่คน โดยไม่อาจมองลึกลงไปถึงความต้องการคุณค่าซึ่งมีรากฐานอยู่ในจิตวิญญาณของแต่ละคน น่าจะมีผลทำให้ชีวิตคนท้องถิ่นจำต้องสูญเสียทุกสิ่งทุกอย่าง อย่างลึกซึ้ง

ความหมายของวัฒนธรรมท้องถิ่น

ฉันไม่ได้สนใจมุ่งไปหาความรู้เรื่องวัฒนธรรมจากหนังสือตำราหรือการแสดง เช่น ละครไทย ดนตรีไทย การแต่งชุดไทย หรืออะไรที่เป็นไทยอีกมากมาย ซึ่งมีการแสดงออกในบรรยากาศภายนอก มากไปกว่าการให้ความสำคัญแก่จิตวิญญาณตนเองที่ให้ความรักในสังขาร ซึ่งมีอยู่ในหัวใจอย่างเป็นธรรมชาติมาแต่กำเนิด ซึ่งการนำปฏิบัติจากใจยังมีผลสานถึงเพื่อนมนุษย์ทุกคนอันจะนำความสุขมาสู่ตนเองและสังคมร่วมกัน

ผลจากการปฏิบัติและนำมาคิดค้นหาความจริงจากใจตนเอง ได้ทำให้ฉันเริ่มรู้สึกมานานพอสมควรแล้วว่าเมื่อชีวิตเจริญเติบโตยิ่งขึ้น เราจะต้องเผชิญกับขวากหนาม ในขณะที่นูกาฝ้าดวงของคนซึ่งมีมากหน้าหลายตาและมีความคิดอย่างหลากหลาย ซึ่งคนจำนวนไม่น้อยมีอาวุธอันแหลมคมพร้อมที่จะทำลายความเป็นคนของตัวเองให้สูญสิ้นไปได้

ฉันรู้ว่าหากใจตัวเองอ่อนแอเมื่อไหร่ เมื่อนั้นก็จำต้องสูญเสียคุณค่าชีวิตอันเป็นสิ่งซึ่งฉันรักอย่างที่สุด ซึ่งใครใคร่คนอื่นไม่ได้นอกจากตัวเอง

ส่วนอีกด้านหนึ่ง แม้จะมีผู้คนเบียดเสียดเยียดอัดเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งหลายคนพกพาอาวุธซึ่งอาจรู้สึกว่าร้ายแรงยิ่งกว่าเก่า หากตัวเราเองสามารถต่อสู้กับสิ่งต่างๆ ให้ผ่านพ้นไปได้ ย่อมมีผลช่วยให้รากฐานจิตใจยังลงสู่พื้นดินอย่างลึกซึ้ง ทำให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น นับเป็นการเสริมสร้าง

คุณค่าความเป็นคนให้สมบูรณ์ครบถ้วนยิ่งขึ้น

อันเป็นสิ่งควรแก่ความภูมิใจเหนือกว่าการได้รับเครื่องประดับต่างๆ จากภายนอกซึ่งไม่ใช่ของจริงจากใจตนเองอย่างสิ้นเชิง หากยังมีผลเป็นอาวุธทำลายสภาพที่กล่าวขานมาแล้ว ให้สูญสิ้นไปได้ไม่ยาก

รากฐานวัฒนธรรมน่าจะหมายถึง **ความรักในสังขารซึ่งแต่ละคนพึงมีอยู่ในจิตวิญญาณตนเอง** ซึ่งหากรักษาไว้ได้อย่างมั่นคง ย่อมมีผลสานกระแสจากใจออกไปให้ความรักแก่เพื่อนมนุษย์ได้ทุกรูปลักษณะ อย่างปราศจากกรอบกำหนดใดๆให้นำมาอ้างทั้งสิ้น

การเกษตรน่าจะมีส่วนที่ช่วยปลูกฝังคนผู้มีความรักสังขารให้มีโอกาสสัมผัสพื้นดิน เพื่อทดสอบความจริงว่าแต่ละคนไม่เพียงมีความจริงใจต่อการเกษตรเท่านั้น หากมีความจริงใจต่อเพื่อนมนุษย์ที่มีเหตุผลสานความรู้อีกผ่านแผ่นดินอันเป็นถิ่นฐานชีวิตตนเองและเพื่อนมนุษย์ทุกคน อีกทั้งควรสานเหตุผลถึงชนรุ่นลูกหลานสืบทอดต่อไปด้วย

บรรทัดฐานเท่าที่กล่าวมาแล้วทั้งหมด ในสถานการณ์ปัจจุบัน น่าจะถือเป็นโอกาสดีสำหรับนำมาใช้ตรวจสอบความจริงซึ่งอยู่ในรากฐานจิตใจตนเองร่วมกับทุกคนซึ่งชีวิตเกิดและดำรงอยู่บนผืนแผ่นดินเดียวกัน แม้กระทั่งสานไปถึงสถานการณ์ของโลกในขณะนี้

การเกษตรนั้นสำคัญไฉน? จึงน่าจะเป็นของฝากที่ขอมอบไว้ให้ชนรุ่นหลังนำไปคิดค้นหาคำตอบซึ่งเป็นความจริงได้เอง ก่อนที่การเกษตรซึ่งควรอยู่ในวิญญาณความเป็นไทแก่ตนเองจะล่มสลายไปเสียก่อน

ฉันมองเห็นความจริงแล้วว่า ถ้าเน้นความสำคัญที่คุณค่าชีวิตของแต่ละคน คงไม่มีอะไรสายเกินแก่แน่นอนที่สุด ดังนั้นการนำปฏิบัติจากใจซึ่งแต่ละคนมีอยู่แล้ว ผลที่ได้ย่อมเป็นความจริงทั้งหมด